

Prof. dr Marija Tasić, dipl. inž. tehnologije

Redovni profesor Tehnološkog fakulteta Univerziteta u Nišu

GRADONAČELNIKU GRADA DOBOJA

gospodinu Borisu Jeriniću

Email: gradonacelnik@doboj.gov.ba

Na znanje: Odjeljenje za inspekcijske poslove i Odjeljenje za prostorno uređenje Grada Doboja

Predmet: Solarne elektrane u Podnovlju – zahtev za zaštitu zdravlja meštana, izvorišta vode i zakonitosti postupanja

Poštovani gospodine gradonačelniče,

Sa uvažavanjem Vam se obraćam kao redovni profesor Tehnološkog fakulteta Univerziteta u Nišu i redovni član Saveza hemijskih inženjera Srbije. Ljudski moral i inženjerska etika nalažu mi da Vam ukažem da radovi čija se zakonitost i dalje ozbiljno osporava, uz nerazjašnjene rizike po izvorišta vode, mogu ugroziti zdravlje, bezbednost i kvalitet života stanovnika Podnovlja.

Poslednjih godina građanima se često govori da su solarne elektrane potpuno bezopasne i da predstavljaju isključivo korist za društvo. Međutim, nijedan veliki industrijski objekat, uključujući velike fotonaponske elektrane, nije bez uticaja na životnu sredinu. Na predavanju u Kolarcu o obnovljivim izvorima energije 21. novembra 2025. godine upozorila sam prisutne, među kojima je bilo i predstavnika medija, na ozbiljne probleme koje ovakvi projekti mogu izazvati ako se planiraju bez potpune procene uticaja i kontrole.

Postupanje investitora i nadležnih organa u slučaju solarnih elektrana u Podnovlju otvara više ozbiljnih pitanja koja mogu uticati na prava i bezbednost meštana. Navešću ključne propuste i otvorena pitanja: (1) izostanak potpune transparentnosti u postupku izdavanja dozvola i uskraćivanje javnosti uvida u dokumentaciju; (2) javno objavljen podatak da investitor u vreme inspekcijskog nadzora nije posedovao ekološku dozvolu, kao i nepostojanje javno dostupne procene zajedničkog, kumulativnog uticaja više od sto pojedinačnih elektrana; i (3) nastavak građevinskih radova nakon presude Vrhovnog suda Republike Srpske kojom je ukinuta ranija presuda Okružnog suda u Doboju, a postupak u vezi sa upisom zemljišta vraćen na ponovno odlučivanje. Ta presuda možda sama po sebi ne sadrži nalog za obustavu radova, ali je njome pravni status zemljišta ponovo otvoren, pa javnost ima pravo da zna na kom se pravnom osnovu radovi nastavljaju.

Prema javno dostupnim podacima, spor se odnosi na oko 180 hektara plodnog poljoprivrednog zemljišta. Grad treba da objavi koliko je od te površine neposredno obuhvaćeno svim pojedinačnim elektranama i pratećom infrastrukturom. Kompleks se gradi u naseljenom mestu, između porodičnih kuća i u blizini osnovne škole, pa može trajno promeniti izgled prostora, način korišćenja zemljišta i lokalne uslove, uključujući temperaturu površine, kretanje vazduha i oticanje

kišnice. Takve promene mogu uticati na staništa i oprašivače, povećati rizik od erozije i promeniti lokalne ekološke odnose, naročito ako se vegetacija ukloni i ne uspostave odgovarajuće mere zaštite.

Posebnu zabrinutost izaziva gradnja u blizini vodozahvata i dva izvorišta pitke vode koja se koriste za snabdevanje domaćinstava, škole i stočnog fonda. Tokom izgradnje koriste se teška mehanizacija, goriva i maziva, a trafostanice sadrže transformatorska ulja. Svaka havarija, curenje ili neadekvatna zaštita mogu predstavljati rizik za zemljište i podzemne vode. Upravo zbog toga ovakva lokacija zahteva strogu i javno dostupnu procenu uticaja na životnu sredinu i nezavisnu hidrogeološku proveru. Postoji opravdana zabrinutost i ozbiljne sumnje da izvorište može biti ugroženo načinom izvođenja radova. Građani zato imaju pravo da zahtevaju zaštitu izvorišta pijaće vode, nezavisno utvrđivanje uzroka promene kvaliteta vode i privremenu obustavu radova dok se činjenice ne razjasne.

Iako sami paneli nisu glavni izvor elektromagnetnih polja mrežne frekvencije, prateća elektroenergetska oprema (invertori, transformatori i dalekovodi) proizvodi takva polja. IARC je ekstremno niskofrekventna magnetna polja klasifikovao kao moguće kancerogena za ljude (Grupa 2B), na osnovu ograničenih epidemioloških dokaza o povezanosti dugotrajne stambene izloženosti sa dečjom leukemijom. Svetska zdravstvena organizacija istovremeno naglašava da uzročna veza nije dokazana. To ne znači da je na ovoj lokaciji utvrđena opasna izloženost, ali znači da javnosti moraju biti dostupni raspored opreme, udaljenosti od kuća i škole, proračuni i, po puštanju u rad, rezultati merenja elektromagnetnih polja. Trafostanice i veliki invertori mogu biti i izvori buke i vibracija, pa njihov uticaj na najbliže stambene objekte takođe treba proceniti i meriti.

Solarni paneli imaju ograničen radni vek, najčešće oko 25 godina, a deo opreme može biti zamenjen i ranije. Nakon toga nastaje velika količina otpada. Često se tvrdi da su solarni paneli potpuno reciklabilni, ali je to pojednostavljena slika. Iako je tehnički moguće izdvojiti značajan deo materijala, pre svega aluminijumske ramove i deo stakla, izdvajanje silicijuma, srebra i polimernih slojeva složeno je, energetski zahtevno i skupo. Pred svetom tek predstoji rešavanje miliona tona fotonaponskog otpada koji će nastati u narednom periodu. Građani imaju pravo da znaju ko će za platiti demontažu, transport i reciklažu ovog postrojenja, gde će otpad biti predat i da li je za to obezbeđena finansijska garancija.

U sredstvima javnog informisanja već sam upozoravala na navedene opasnosti. Međutim, juče sam na portalu Gerila.info pročitala da je, prema objavljenom nalazu Instituta za javno zdravstvo Republike Srpske, ispitani uzorak vode iz lokalnog vodovoda ocenjen kao zdravstveno neispravan. To me je veoma zabrinulo i uplašilo. Ovaj nalaz sam po sebi ne dokazuje da su radovi uzrok neispravnosti vode, ali nalaže hitno, nezavisno ispitivanje uzroka i jasno obaveštavanje stanovništva i škole o tome da li je voda bezbedna za piće i pripremu hrane.

Imam moralnu i stručnu obavezu da kažem i sledeće: građani imaju pravo da vide lokacijske uslove, građevinske i ekološke dozvole, odluku o potrebi izrade studije procene uticaja na životnu sredinu, vodne akte, rezultate merenja i sve stručne analize na osnovu kojih se tvrdi da je projekat bezbedan. To je razlog što Vam se obraćam kao gradonačelniku Grada Doboja.

Najlepše Vas molim da, u okviru svojih nadležnosti, zahtevate od nadležnih gradskih odeljenja i inspekcija da hitno izvrše nadzor, objave dokumentaciju i utvrde da li postoje zakonski uslovi za nastavak radova. Ako nedostaje propisana dozvola ili postoji neotklonjen rizik po izvorište, očekujem da nadležna inspekcija primeni zakonom predviđene mere, uključujući privremenu obustavu radova. Takođe očekujem da Grad objasni pravni osnov za nastavak radova dok traje ponovljeni postupak u vezi sa upisom zemljišta i da obezbedi puno poštovanje presude Vrhovnog suda Republike Srpske.

Privremeni prekid radova i nezavisna provera bili bi dobro rešenje i za projektante, revidente i izvođače, jer bi smanjili mogućnost kasnije profesionalne, građanske ili krivične odgovornosti ukoliko bi se utvrdilo da su radovi izvođeni protivno propisima ili da je zanemareni rizik prouzrokovao štetu.

Da li biste prihvatili da se ovakav projekat gradi pored Vaše kuće bez potpunih odgovora na pitanja o vodi, zemljištu, zdravlju, otpadu i zakonitosti? Planirani radovi nose veliki rizik, i u ovakvim okolnostima stradaju svi oni koji ostaju tamo, bez obzira da li su za ili protiv. Možda Vi imate alternativno mesto boravka, pa možete otići, ali neko ostaje: komšije, rođaci, upomene i moralna obaveza prema zemlji i zavičaju. Ako je projekat zaista bezbedan, investitor i institucije ne bi trebalo da imaju problem da to dokažu. Plodno zemljište, voda i zdravlje ljudi nisu resursi koje možemo vratiti ako pogrešimo. Zato je mnogo bolje postaviti jedno pitanje više danas, nego se kajati sutra.

Vaši saradnici o meni mogu naći dodatne podatke na sajtu Tehnološkog fakulteta, Univerziteta u Nišu (www.tf.ni.ac.rs), te će se na taj način uveriti u moju stručnu kompetentnost da Vas o svemu ovome informišem.

Srdačno Vas pozdravljam,

Prof. dr Marija Tasić

Leskovac, 31. jul 2026. godine